Okul Öncesi Dönemde Özürlü Çocuklar İçin Kaynaştırma Programları

Dr. Nilgun METİN
H.U.ÇSE Bolumu Uzmanı

Son zamanlarda ozel eğitıme verılen onemle birlıkte, normal gelişım gosteren çocuklarla ozel eğıtım gerektıren çocukların kaynaştırılması (Mainstreaming) konusu ağırlık kazanmaya başlamıştır Daha onceleri ozurlu bireylerın toplumdan soyutlanarak ızole edılmış ortamlarda bulundurulması, orada eğıtım alması ve yaşaması duşuncesi savunulurken, daha sonraları bu duşunce şekli terkedilerek yerını ozurlulerın de toplumdakı dıger bireylerle yaşamayı oğrenmesi ve toplumsallaşması duşuncesi almaya başlamıştır Garrison ve Hamill 1971 senesınde yaptıkları bir araştırmada zihinsel ozurlu çocukların, sadece bu çocuklar ıçın hazırlanan ozel eğıtım sınıflarında eğıtılmelerının, toplumdan ızole edılmelerınden bir farkı olmadığını belırtmışlerdır.

Kaynaştırma, okul oncesı donemden başlayarak daha ılerı okul donemlerınde de yapılabilir Ancak ozurlu çocuğun daha sonrakı yıllarda topluma uyumunu kolaylaştırması ıçın gerekli olan temel ıletişım becerilerını kazanması ve gelişımını hızlandırması yonunden okul oncesı donemde yapılacak olan kaynaştırmanın onemı buyuktur (Gampel ve ark 1974).

Okul oncesı donemde ıyı planlanmış bir kaynaştırma programına katılan ozurlu çocuk, normal çocuğun davranışlarını gozleyecek, model alacak ve normal çocukla sosyal ıletişım ıçıne girebılecektir. Yapılan bir araştırmada, kaynaştırma ortamında normal çocukların ozurlu sınıf arkadaşlarının çeşıtlı alanlarda gelişımını sağlamada davranış modelleri olarak gorev yaptıkları belırtılmıştır Gene aynı araştırmada entegrasyon programında normal çocukların ozurlu çocuklara sınırlı olan beceri ve yeteneklerını gelıştırmede takvıye edıcı etmen olarak etkı ettikleri ıfade edılmıştir (Beckman ve ark., 1987, Turnbull ve ark , 1981, Gottlieb ve ark , 1983, Synder ve ark , 1977, Jenkins ve ark , 1985).

İyı planlanmış bir kaynaştırma programı ıçınde yer alan ozurlu çocuk buradakı normal çocuklarla gırdığı doğrudan etkileşım sonucunda, toplumca benımsenen davranış repertuvarını genişletmeye başlayacaktır Ozurlu çocuk ıçın bu repertuvar ıçınde yer alan davranışlar, çocukluk doneminde kazanılması kolay, yetişkınlıkte ise benımsenmesi zor olan davranışlardır Ozurlu çocuk toplumca benımsenen davranış repertuvarına genış olçude sahıpse onun toplumda sosyal kabul gormesi daha kolay olacaktır

Kaynaştırmada çocuklar arasında kurulan ılışkılerın bılışsel gelişıme de etkı ettığı one surulmektedir. Murray ve Botvın ılkokul çocuklarını kapsayan bir incelemede, bilişsel yonden ılerı duzeyde olan buyuk yaş grubundakı çocukların problem çozme alanında kuçuk çocuklara model oldukları ve bu konuda sosyal ıletişım ıçıne gırdıkleri zaman, daha az yetişmiş durumdakı çocuğun daha sonrakı performansını pozıtif yonde etkıledikleri ortaya çıkmıştır (Gottlieb ve ark 1983)

Normal çocuklarla kurulan ılışkıler ve başarı ortamları ozurlu çocuğu uyarmaktadır Orneğin, normal gelişım gosteren çocuğun konuşma seviyesini, ozurlu çocuğun seviyesine gore ayarladığı gozlenmiştir. Boylece ozurlu çocuk ıçın, yanlız ozurlu akranlarının bulunduğu ortamdan daha karmaşık olan ancak anlaşılabilir bir lmguıstik çevre ortaya çıkmakta-

dır Bu durum ozurlu çocuğun etkileşim yeteneğini gelıştırmektedır (Guralnick, 1980)

Kaynaştırma programında sadece ozurlu çocuğu değil normal çocuğu da goz onunde bulundurmak gerekmektedır Kaynaştırmanın ozurlu çocuğa olduğu kadar normal çocuğa da yararlı yonleri vardır Kaynaştırma ortamı normal çocuğa ozurlu çocuklarla kuracağı ilişkilerden kazanacağı ve ılerdekı yaşantılarında da kullanabileceği deneyımler kazandıracaktır Ozurlu bireyı tanıma, ona model olma ve nasıl yardım edebileceği konusunda normal çocuk deneyım kazanacaktır Bir bireyın bağımsızlığını kazanması onun kımsenın yardımı olma dan yaşamını devam ettırmesıne bağlıdır Bir anaokulu çocuğu oz bakımını kendısi sağlaya bılıyorsa, kendı problemlerını kendısi çozebılıyorsa, duşuncelerını ve duygularını rahatlıkla ıfade edebılıyorsa en onemlısi başkalarına yar dım edebılıyorsa bu çocuk ıçın bağımsız de nebılır Ozurlu çocuğa yardım edebılen çocuk bağımsızlığını kazanmak ıçın ılerleme kaydedebılecek'tır Ayrıca öğrenme stratejılerınde normal çocuğun öğretıcı fonksıyonda olması, onun daha ıyı öğrenmesını ve öğrendıklerını pekıştırmesını sağlayacaktır (Turnbull ve ark , 1981, Gottlıeb ve ark , 1983, Synder ve ark , 1977, Jenkıns ve ark , 1985)

Kaynaştırma programlarında, eğıtımcıleri ve aileleri tedırgın eden bir problem acaba normal çocuk ozurlu çocuğun problem davranışlarını taklıt eder mi?" sorusudur Şımdıye kadar yapılan çalışmalarda ozurlu çocukların normal çocuklar uzerınde olumsuz bir etkı yaptıklarına ılışkın bulgular elde edılmemıştır

Apollonı ve Cooke'un 1978 yılında yaptıkları bir çalışmanın sonuçlarına gore kaynaştırma ortamındakı normal çocuklar ozurlu çocukları taklıt etmemekte, bu konuda kendılerıne bir odullendırme uygulanmadıkça bu tur hareketlere başvurmamaktadırlar Normal çocuklar ozurlu çocukları taklıt etmek yerıne ozurlu olmayan dığer çocukları taklıt etmeyı tercıh etmektedırler Taklıt edılen davranış, eğıtımcıler ve dığer çocuklar tarafından onaylanmadıkça, o davranış çocuk ıçın fonksıyonel olma ozellığını yıtırıp kısa surede sonebılmektedır

Bir başka araştırmada, normal çocuklar ozel eğıtım sınıflarına yerleştırılmış ve gelişımlerı takıp edılmıştır Sonuçta bu sınıflara yerleştırılen normal çocukların yaşlarına uygun bir çok becerıyı kaynaştırma ortamında da kazandıkları gozlenmıştır (Synder ve ark , 1977, Odom ve ark , 1984).

Kaynaştırma programlarının hem normal çocuğa hem de ozurlu çocuğa yararlı olabılmesı ıçın ıyı planlanmış olması gerekmektedır İyı planlanmış bir kaynaştırma programının koşulları nelerdır? Bu koşullar aşağıdakı gibi sıralanabılır

1 Okul oncesı etkınlıkleri ıçınde çocukların en aktıf olabıldıkleri ve dığer çocuklarla en yoğun sosyal ıletışıme gırebıldıkleri etkınlık, serbest oyun saatidir Bu etkınlık ıçınde çocuklar dıledıkleri koşede, istedıkleri materyallerle oynama fırsatı bulabılmektedırler Aynı zamanda gelişım duzeylerıne uygun olarak sosyal ıletışım davranışları ıçıne gırebılmektedırler İyı planlanmış bir kaynaştırma programının başlangıç olarak serbest oyun saatıne yerleştırılmesi, sosyal etkınleşımın oluşması ve artması yonunde yararlı olacaktır Ayrıca serbest oyunda, sosyal ıletışımde sınırlılığı olan ozurlu çocuk ıçın normal çocuğu gozleme, model alma ve sosyal ıletışım davranışları ıçıne gırmesı ıçın uygun bir ortam sağlanmaktadır

2- Kaynaştırma programlarına katılacak ozurlu çocuk normal çocukların kazandığı akademık ve sosyal davranış bıçımlerıne gore hazırlanmalıdır Aynı şekılde kaynaştırma ortamına gırecek olan ozurlu çocuklar ozel eğıtım sınıfında kullanılan ozel öğrenım stratejılerınden yavaş yavaş uzaklaştırılmalıdır

3- Kaynaştırma programında özürlü çocuğun normal çocuğu model alması söz konusu olduğundan normal çocuklarda problem davranışların olmaması gerekmektedir. Aynı zamanda özürlü çocuklarda da diğer çocuklara zarar verebilecek, saldırganlık gibi problem davranışlarının olmaması gerekmektedir.

4- Kaynaştırma programlarına katılacak normal çocuklar özürlü çocuklara karşı izleyecekleri tutum konusunda aydınlatılmalıdırlar. Özürlü çocuklar hakkında çocuk kitapları, filmler, grup tartışmaları ve dramatizasyon gibi etkinlikler yoluyla normal çocuklar kaynaştırma programlarına hazırlanmalıdır.

5- Özel sınıf öğretmeni ile kaynaştırma yapılacak sınıfın öğretmenleri arasında iyi bir işbirliği kurulması gerekmektedir. Bu işbirliği özürlü çocukların kaynaştırma sınıfına katılması kararından başlayarak devam eden sürekli bir iletişim olmalıdır. Özel sınıf öğretmeni, normal sınıf öğretmenine izleme desteği ve danışma hizmeti sağlamalıdır.

6- Özürlü çocuk kaynaştırma programına dahil edildikten sonra, göstereceği gelişme sistemli bir şekilde izlenmeli ve değerlendirilmelidir (Salend, 1984; Dean ve Nettles, 1987; Gresham, 1982).

Başarılı kaynaştırma programlarıyla, özürlü çocukların da topluma kazandırılabileceği unutulmamalıdır.

Kaynaklar:

Beckmen, J.Paula. Kohl, F. (1987). İnteraction of preschoolers with and without handicaps in integrated and segregated setting: A Longitudinal study. **Mental Retardation** 25 (1), 5 - 11

Dean, M, Nettles, J. (1987). Reverse mainstreaming. A Successful model for interaction. **Volta Review,** 89 (1), 27 - 34

Gampel, H.D; Gattlieb, J; Harrison, H.R; (1974). Comparison of classroom behavior of special class. EMR. Integrated EMR, Low IQ and Nonretarded Children. **American Journal of Mental Deficiency,** 79 (1), 16 - 21

Greashan, M. F. (1982). Misguided mainstreaming: The case for social skills training with handicapped children. **Exceptional Children,** 48 (5) 422 - 433

Gottlieb, J., Alter, M., Gottlieb, W.B., (1983). Mainstraming mentally retarded children. **Handbook of Mental Retardation.**

Guralnick, J. M., (1980). Social interactions among preschool children. **Exceptional Children,** 46, 248 - 253.

Jenkins, R.J., Speltz, L.M., Odon, L.S., (1985). Integrating normal and handicapped preschoolers: Effects on child development and socal interaction. **Exceptional Children,** 52,(1) 7 - 17.

Odom, L. S., Deciyan, M., Jenkins. R.J., (1984). Integrating handicapped and nonhandicapped preschoolers: Developmental impact on nonhandicapped children. **Exceptional Children,** 51,(1), 41 - 48.

Spencer. J. (1984). Factors contributing to the development of succesful mainstreaming programs **Exceptional Children,** 50, (Febr) 1984, 408 - 416.

Synder, L., Apolloni, T., Cooke, P.T., (1977). Integrated setting at the early childhood level: The role of nonretardet peers. **Exceptional Children,** 43. 262 - 266.

Turnbull, A. P., Dixen - Blacker, J., (1981). Preschool mainstraming an emprical and conceptual Review. **Mainstraming of Children in Schoolls.** New - York. s: 7 - 123.